

Základním předpokladem plně profesionálních ozbrojených sil má být schopnost získat a udržet požadovaný počet kvalitního personálu, připravit příslušníky ozbrojených sil na jejich poslání, dát jim vizi služební kariéry, odpovídající podmínky pro práci. K tomu potřebují vhodnou motivaci, a to nejen materiální, ale také ideovou, to jest myšlenkovou. Současné oficiální dokumenty se dříve velmi užívanému pojmu „ideová výchova“ v podstatě záměrně vyhýbají. Zřejmě je to reakce na doby, kdy výraz ideový byl vlastně synonymem pro ideologický. Jak si poradit s „otázkou mravní“? Znamená to snad, že jedinou motivací pro budoucího vojáka-profesionála by mělo být každý měsíc vyplácené služné? Vystačíme s obecnými hodnotami jako je čest, věrnost, odvaha, obětavost a odpovědnost? Vznikl sice pojem „kvalita života“, do armády byla mj. zavedena duchovní služba, pracují zde psychologické služby, ale to je málo. Budoucí vojáky je třeba na jejich kariéru připravit, technické zaškolení či dokonce jen instruktáž nestačí. Je třeba aby byl v předstihu promyšlen či připraven adekvátní výchovně vzdělávací systém, který tohle všechno bude schopen zajistit.

Koncept rozvojových směrů českých ozbrojených sil předpokládá protežování jejich postupné profesionalizace, kterou definujeme jako soustředěnou prioritu s datově termínovanými horizonty a zároveň též konečný cíl etapy tudy odstartovaného snažení. Očekává se tím vybudování armády charakterizované pěticí známých M (malá, moderní, mladá, motivovaná), tedy v kulminační podobě proti stávající skutečnosti menší, zato modernější, mobilnější, ale také mladší a současně i lépe motivované.

Všechny tyto atributy jsou úzce vázány na proměny v lidských zdrojích, které by ony představy měly uvést v život resp. naplnit. O tom jistě není pochyb a dokonce ani sporů. Stejně tak musí být každému jasné, že půjde o kvalitativně odlišné typy vojenských profesionálů jejichž obraz nutno ze všeho nejdříve co nejvěrněji načrtnout. A nejenom to. Zároveň také následně nastínit, jakými způsoby toho dosáhnout. Neboť určitě nikdo nepřipouští zcela iluzorní hypotézu, že se tak stane automaticky prostřednictvím rekrutace dokonalých jedinců, odpovídajících na chlup diferencovaným profesním event. specializačním profilům.

Adepty vojenských kariér nutno tedy v každém případě na jejich předpokládanou služební dráhu připravit a připustit, že se tak nemůže dít jednou provždy nějakým vstupním zaškolením či dokonce jenom instruktáží. V tom asi budeme všichni zajedno, což aspoň předpokládáme.

Co z toho plyne? Každopádně v předstihu mít promyšlen, ale ještě lépe zkonstruován ne-li přímo instalován adekvátní výchovně vzdělávací systém, který tohle všechno bude schopen zajistit. Pochopitelně, že na cílené a soustavně založené bázi s dlouhodobou perspektivou rozvoje kvalit každého jednotlivce i celku.

Jak ovšem víme, koncepce se těmito aspekty zabývá pouze velmi rámcově – jinak snad ani v této fázi nemůže – a navíc převahou pohledem spíše organizačního než obsahového řešení. Nicméně pedagogické ztvárnění bude muset být zařazeno dříve či později na pořad všedního dne, takže neuškodí udělat si o tom s dostatečným předstihem pro solidní vstřebávání alespoň

v základních konturách poněkud jasno. To je i smyslem následné rozvahy, kterou se k tomuto účelu pokusme přehledně uspořádat.

Definiční vyhranění

Kdo to je vojenský profesionál? Koho za něj považovat? Co představuje? Jak ho charakterizovat a čím vymezit? Otázek spousta, ale uspokojivě objasněných stále málo i pro stávající, natož příští potřeby. Odkud však začít a která onu prioritizovanou položku zformulovat?

Nabízí se shrnutí podstatných znaků, jež by tento definiční obor (před)určovaly a tvořily tak i jeho základ. Dá se vcelku s určitostí tvrdit, nebo i dokázat, že budou přinejmenším dva:

- ☐ práce za úplatu
- ☐ úroveň kvality

Jestliže první z nich odráží druh zaměstnanecko-právního vztahu, zahrnuje druhý míru zvládnutí jeho činné náplně. Tedy svým způsobem dvojice pokrývající a zároveň spojující jak obsah, tak i formu anebo naopak. Ono dichotomično budiž v nastoleném případě kritériem správnosti až nezvratnosti nabízené klasifikace daného jevu čili souběžně i započatého zamyšlení se nad ním.

Dlužno však dodat, že obojí musíme posuzovat ve vzájemné závislosti, čili též prostupnostech, tj. doplňování a prosazování jednoho druhým. Pochopitelně. Práce vykonávána jakožto povolání musí být odměněna ve znamení tomu odpovídajících hodnot, kdežto odevzdávaný výkon má nárok na přiměřené finanční ocenění případně další kompenzace. Snad není pro tuto chvíli zapotřebí dešifrovat prezentovaný pár dále ani hlouběji.

Tolik však přece jenom přičiňme, že ona kýžená úroveň, jež bude konečnou pro skutečného profesionála v každém ohledu rozhodující, nepřichází sama. Skoro nikdy přímo s rekrutantem tedy paralelně s uzavíraným služebním poměrem, ale ani s jeho elementární vstupní přípravou. Rodí se jen v permanentní „práci na něm“ a ještě více pak jeho „prací na sobě“. Amatérský výkon v profesionálním pracovním vztahu je tu naprosto nepřijatelný, to dříve a raději profesionální zdatnost a způsobilost ve vztahu tak řečeno amatérským. I když – v mnoha oborech se setkáváme nezřídka s amatéry na úrovni profesionálů, ale velice často též s profesionály na úrovni amatérů.

Čili nezbytnost soustavně pojaté a plánovitě realizované kultivace osob vstupujících do vojenské profesionální služby je nabíledni; což chápeme nejenom ve smyslu technokraticky koncipovaného výcviku, nýbrž odborného vzdělávání a profesního rozvoje vůbec; stejně jako rozvoje osobnostního, počínaje všeobecným rozhledem a vyúsťující výchovně, čili pěstující patřičné psychosomatické vlastnosti. Leč o tom podrobněji až posléze.

Profilace

Chceme-li tomu dostát, musíme vyjít z nákrese cílových stavů k nimž hodláme onou procesualností dospět. Nezapomeňme, že profesionální armáda je armádou odborníků, čili typická pestrá škálou specialistů. Alegoricky bychom to mohli přirovnat k náhrdelníku, složenému z rozličných, avšak sladěných korálků navlečených na pevné spojující šňůrce.

Nikoli uniformní představa, ale přístup veskrze diferenciatní. Počínaje právě obrazem konečné, tj. žádané podoby. Rozlišujeme tudíž trojí profilovou rovinu:

- ❑ **Profil obecný** = souhrn kvalit společný všem profesionálním vojákům bez rozdílu, základ z něhož vycházejí všichni a bez něhož se nelze obejít v žádné z vojenských profesí či specializací. Mimo jiné charakterizuje vojáky i navenek, jako třeba požadavky na vojenskou kázeň a zdvořilost, vzájemné vztahy, zejména subordinační, či elementární dovednosti např. střelecké, sebeobranářské apod.
- ❑ **Profil specifický** = daný zařazením k určité zbraní či službě, např. letectvu, logistice, zdravotnictví atd., ale zároveň i postavením v tomto rámci, jako je třeba létající personál či letištní zabezpečení. Jinými slovy – znaky společné jisté skupině vojenských profesionálů.
- ❑ **Profil jedinečný** = odpovídající konkrétní typové pozici, což můžeme ilustrovat na příkladě pilota stíhacího letounu konkrétního typu, palubního telegrafistu v dopravním letadle, funkčně jmenovitého člena posádky vrtulníku či dispečera řídicího letecký provoz.

Abychom toho byli schopni, potřebujeme si vytvořit jakousi filozofii každého z těchto postů v horizontálním i vertikálním směru, tedy nejenom větvené podle vojenských odborností (tankisté, výsadkáři, ženisté), ale též hierarchicky podle stupňů velení (velitel roty, praporu, roje, letky, operační důstojník štábu brigádního či generálního).

Periodicita

Vojenským profesionálem – a vůbec profesionálem – se nikdo nerodí, nýbrž stává závisle na postupném získávání profesionálních kvalit, osvojování profesionality. Děje se tak zásadně procesuálním způsobem, a to nikoliv krátkodobým.

Na druhé straně však takový proces nemůže být uzavřen předvstupní etapou. Zaujímáním pozic a přejímáním rolí v dané profesní oblasti, byť již tady má své počátky. Kde tedy hledat pravdu a v čem spočívá?

Povězte si to na příkladu tak řečeno ze života. Často se potenciálním adeptům vojenských povolání vytýká, že k nim nemají dost pozitivní vztah a že nemají dost předpokladů pro jejich zdárný výkon. Ptejme se nyní popravdě po pravdě. Je možné mít opravdový vztah k něčemu s čím ještě nejsme v bezprostředním kontaktu? Je reálné očekávat výskyt profesionality ještě předtím, než si ji začneme osvojovat a vlastně teprve se s jejími faktickými požadavky seznamovat? Není snad obojí naplno možné až tehdy, když do příslušné sféry vyplujeme a namočíme se do jejích vod? Zajisté, že tomu tak je, buďme o tom přesvědčeni.

Máme tu co do činění s opravdu dlouhodobou záležitostí, která se nazývá *profesionální orientace*. V časovém sledu rozlišujeme u ní tři fáze:

- ❑ předprofesionální edukaci
- ❑ profesionální přípravu
- ❑ profesionální adaptaci

Rozhraní mezi nimi tvoří nejdříve vstup do institucionalizovaných forem přípravy (například vojenské školy či výcvikového střediska), a posléze vstup do vlastního povolání (převzetí konkrétní odpovědnosti v něm po zaujetí služebního místa v organizační struktuře). Pro názornost si to lze znázornit graficky, kde nehraje klíčovou roli škála věková (jistou ano, ale s určitými stupni volnosti v posunech). Abychom onen proces lépe pochopili jako celek, přiblížíme si obsah jeho naznačených částí – vývojových úseků.

Profesionální orientace

Začneme tím, že odmítneme ztotožňování předestřeného pojmu s tzv. volbou povolání a do určité míry rovněž výchovu k ní, i když to už zní o něco lépe. Proč?

Předně si připusťme, že si oním aktem, kolem něhož tu teď běží řeč, žádné povolání nevolíme a zaměstnání na jeho základě teprve ne. Volíme nanejvýš způsob své přípravy na to první s vyhlídkou na to druhé. Ostatně to vyplývá z prezentace životního a někdy i celoživotního procesu, který tady začínáme rozkrývat a přibližovat.

1. Praeprofesionální edukace

neboli všestranné uvádění do světa povolání, které přináší nejružnější šance vkladu do jejich jednotlivých skupin, mezi něž patří také povolání vojenské. Ano – plurál je zde na místě, neboť dříve jednotná profese (a ještě předtím vlastně i bez specializací) se v důsledku vojenskotechnického pokroku již dávno rozpadla v širokou škálu, mimo jiné analogickou té obecné, či chcete-li civilní, dokonce s ní při stejné determinaci své dynamiky konvergující. Pomiňme, že se tu od fantazijní volby v rámci dětských her, kde hra na vojáky zjevně neschází, když jsou vidět všude v realitě dospělé, přechází k volbě pokusně, a nakonec až realistické, která má tzv. ireverzibilní charakter, čili nezvratný, neboť dříve či později nastat musí u každého normálního jedince.

Podstatou projednávaného procesu je tudíž poslušnost na sebe návazných rozhodování jedince o svém vývoji. Jeho hlavní osu tvoří postupné ujasňování seberealizačného motivovaného profesionálního **cíle** a profesionální **perspektivy**. Nižší vývojový článek přitom představují profesionální **přání**, která prostřednictvím koncentricky krystalizujících profesionálních **plánů** vyúsťují nakonec v závazné profesionální **rozhodnutí**.

Neberme to za pouhou terminologickou exkurzi, ale jako cenné poučení teorie výchovného poradenství pro vojenskou rekrutační praxi. Čím lépe totiž bude fungovat systém profesionální orientace dětí a mládeže, tím uvědomělejší, tedy i pevnější bude jejich volba životní dráhy, kterou budeme o to tížeji moci měnit. A příznějme, že my vlastně posunem své marketingové pozornosti do vyšších věkových hladin usilujeme právě o uvedený zvrat, čili profesionální reorientaci. Pokud se nám nepodaří zůstat imanentní součástí široké projekce možností osobního uplatnění, jež těmto momentům předcházela. Mělo by nám dojít, co to pro nás může znamenat a jaká instrukce by z toho měla vyplynout. Budme ujištěni, že už v těchto okamžicích musíme zahájit své kultivační tažení za vojenského profesionála v pravém smyslu slova.

Spočívá ve zhoštění se čtyř nezadatelných úkolů, do nichž nutno vstoupit:

- a) Soustavné poskytování příslušných profesionálních informací, které nelze zúžit v našem případě na seznámení se sítí a dislokací vojenských škol event. nabídku studia v nich, stejně jako na sdělení o podmínkách služebního poměru či přímo snahu hned ho se zájemcem i uzavírat. Spočívá totiž v prezentaci všeho, co mu danou profesí či specializací přibližuje (například letecká technika, zahraniční mise, vojenské hodnosti, válečná historie atd.).
- b) Soustavné sledování a hodnocení kvalit, významných z hlediska profesního směřování a vývojových posunů v tomto směru.
- c) Soustavné vytváření podmínek pro intenzivní rozvoj vlastností, jež volená profesní oblast nezbytně požaduje.

- d) Soustavná konzultační, poradenská event. i zprostředkovatelská pomoc potenciálním adeptům vojenských povolání s nimiž dlouhodobě pracujeme, cíleně je vedeme a jsme s nimi proto v permanentním průběžném kontaktu.

2. Profesionální příprava

počínající vstupem do právně upraveného vztahu k příslušné organizaci, což u ozbrojených sil představuje uzavírání smlouvy se státem o vzájemných závazcích vůči sobě, jako je tomu například u služebního poměru vojáků z povolání podle zákona č. 221/1999 Sb. resp. jeho novelizovaných znění.

Tady už jsme takřkajíc oběma nohama přímo ve výhni, kde se budují základy profesionální osobnosti, a to na institucionalizované bázi. Dochází ke konfrontaci adeptových profesionálních představ se skutečností, ale zároveň i faktických profesních nároků s adeptovými dispozicemi. Nezřídka může proto při málo trpělivém nebo necitlivém vedení dojít k přerušení odstartovaného cyklu, zvratu adepta původního záměru a vzetí rozhodnutí zpět. Není to nikdy pro žádnou zúčastněnou stranou beze ztrát, škoda dopadá různou měrou vždycky na obě.

Nicméně uvažujeme pozitivně, ale ani to nás nesmí vést k předčasným pocitům definitivního vítězství. Neboť je tu ještě jeden důležitý časový úsek, svým způsobem rozhodující.

3. Profesionální adaptace

tedy období, kdy si novic – už sice ne elév, ale ještě ne hotový „profík“ – začíná svou profesi po všech možných stránkách ohmatávat event. vychutnávat. Prověřuje si své znalosti, především oborové, zdokonaluje v ovládání svěřených zbraňových kompletů či systémů, učí se poznávat lidi, rozumět jim a vést je.

Teprve nyní se začínají vyjevovat, prosazovat, ale i rozvíjet skutečné profesionální kvality, počínaje vztahovými. Teprve nyní začíná pravá osobnostní kultivace vojenského profesionála, co se týká všeobecné i odborné vzdělanosti, intelektových a motorických dovedností a manažerské zdatnosti vůbec.

Teprve projde-li úspěšně touto charakterotvornou zkouškou, můžeme připustit jeho zakotvenost v zaměstnání a tím i jisté dovršení profesionální orientace. Ta samozřejmě nekončí, poněvadž pokračuje neustálým sebeověřováním, sebekorigováním a sebezdokonalováním, přičemž mějme na mysli eventuality dalších možných proměn, profesních či specializačních, ale hlavně kariérových. Ty totiž především ovlivní jeho setrvávání na zvolené profesionální dráze, neboť jsou spojeny s úspěchy a jejich odrazy v profesním růstu i služebním postupu.

Profesionální příprava

Na rozdíl od předchozího podání, kdy mohla vyznít jenom jako vstupní vybavení po zaujetí výchozího postavení ke startu vojenské kariéry, všimněme si jí v posuvném smyslu. Jinými slovy – permanentní péči o profesionální rozvoj, který by za normálních okolností měl ústít rytmicky do vertikálních mobility neboli služební postup, svázaný s plynulým povyšováním a pozičním vzestupem. Pochopitelně, že každému z těchto relativních skoků předchází specifická profesionální příprava, tj. zaškolování a zácvik, stejně jako po něm zase musí následovat opět specifikovaná adaptace na novém postu s novými kompetencemi, tj. rolími, posláním, zodpovědnostmi.

Nicméně všimněme si toliko pedagogična této problematiky, zato v celém jejím objemu, čili otázek výchovy, vzdělávání a výcviku zakládajících profesní růst, a tím i nepřerušované pokračování profesionální orientace.

Otázkou kardinální přitom bylo, jest a bude formulování hodnot k nimž chceme dospět a již si potřebujeme osvojit. Jde o kategorie cílové. Jak už jsme naznačili v předchozím pojednání, týká se to stanovení profilů, odvozovaných z činnostní náplně jednotlivých systemizovaných míst v organizačních sestavách. Budmež osvobození od povinnosti opakovaně je rozebírat s dotažením do detailů. Bylo by to nadbytečné větvení pro momentální účel i prostor. Místo těchto analýz, jež přenechejme nositelům probíhající armádní reformace, upneme se k pohledu do jejich nižších pater, které budou realizačně snad ještě důležitější. Touto předejrou pak možná prospějeme dílu jako celku více, neboť v tom spatřujeme vyšší užitečnost případně i zajímavost pro praktiky.

Každý cíl totiž musí být materializován věcným obsahem, což ovšem vůbec není jednoduché dešifrantství. Od cíle k hmatatelným výsledkům, tj. proměny ideálu ve skutek, čili živé lidské hodnoty nebo chcete-li, tak nové osobnostní kvality, vede komplikovaná cesta přes dekompozici do naprosto přesných naučně formativních úkolů. Pokusíme se je aspoň naznačit, neboť ani sebezasvěcenější stať není schopna suplovat údel týmu, které to čeká. Nechť jim to však aspoň poskytne stěžejní intence či inspiruje v hledání vhodného instrumentáře.

Pro takto rámované řešení se nabízejí dvě dvojice složek, tvořící pospolu vlastně kompletní čtveřici. Anebo naopak čtveřice složený ze dvou dvojic:

1. Složka morální verzus odborná
2. Fyzická versus psychická.

Tak jako tyto páry nestojí ostře proti sobě, nejsou v absolutním protikladu ani jejich polarizované skladební prvky. Jsou to všechno dohromady spojitě nádoby, kde se hladiny vzájemně vyrovnávají. Stačí poukaz, že trénink těla je zároveň tréninkem duše, a pokud jsme ještě pořád málo srozumitelní, tak duševní vlastnosti se nerozvíjejí odděleně od pěstování vlastností tělesných. Stačí se pozeptat, jak se utvářejí či rozvíjejí třeba vlastnosti vůle a jsme doma. Rozhodně ne samy od sebe a sebou samými. Vůle musí být činně cvičena, bez toho to nejde. Není totiž věcí pouhých předsevzetí, natož slovní výzvy, nýbrž výlučně konání, a to v určité definovaném, ale zároveň organizovaném režimu.

Jestliže jsme o tom stačili přesvědčit, postupme ještě o kousek dále. Vezmeme si k tomu jako exemplární vzorek jevově rozpornou dvojsložku fyzicko kontra psychicko, která má nepochybně i svou vnitřní a vnější jednotu, jak jsme se to příkladově pokusili na jejich komplementárnosti dokázat.

Máme-li zájem zůstat soustavnými, čemuž se nedá vyhnout, když víme, že zakládáme systém, je třeba mít pro něj i spolehlivá klasifikační kritéria. Myslím, že je ani nemusíme příliš pracně hledat, stačí se opírat o přijatá vědecká či zavedená didaktická členění. Zkusme to aspoň v odkazech.

1. Složka psychická

Vodítkem budiž její obvyklé větvení na

- ☐ **psychické procesy** (poznávací, citové a volní),
- ☐ **psychické vlastnosti** (vědomosti, dovednosti, návyky, zájmy, potřeby, charakter?...).

Samozřejmě, že každý z ilustrovaných prvků lze fakticky do nekonečna atomizovat. Například poznávací psychické procesy rozlišit na vnímání, pozornost, paměť, představy, myšlení... a zde dále pokračovat – namátkou u pozornosti její koncentrací či oscilací, přenosem či rozdělováním. Dá se to velmi snadno znázornit i v armádě tolik oblíbenými „pavouky“ při neustálém vědomí, které nás bude nepřetržitě varovat před uklouznutím na podbíživém schematismu.

2. Složka fyzická

V opoře o medicínská východiska dospíváme ke dvěma základním a znovu prostupným liniím jejího dekódování, jak z hlediska gnozeologického, tak zároveň implementačního:

- ☐ **anatomická** = vymezená tělovými soustavami (oporná a pohybová, oběhová, dýchací, smyslová, nervová...),
- ☐ **fyzilogická** = příznačná jejich fungováním (srdeční rytmus, plicní kapacita, periferní vidění, reaktivita...).

Že jedna závisí na druhé a obě se rozvíjejí navzájem, nemusíme jistě zdůrazňovat. Vnější i vnitřní somatická stavba předurčuje zdatnost, výkonnost a odolnost jednotlivých lidských orgánů i lidského organismu jako celku. Funkce dělá orgán! Zní známé, lékaři proklamované heslo. Leč opět s dialektickým dovětkem, že pouze tehdy, když onen orgán svou funkci také koná. Minimálně má reprodukovat svůj potenciál, pokud neusiluje o jeho navyšování.

Formování vojenského profesionála

Bude řeč o výchově, která postupuje ruku v ruce se vzděláváním. Jejich spojení však není automatizováno, proto ani vzájemné ovlivňování neprobíhá lineárně. Jen si toho zůstáváme pořád vědomi ... Hlavně neočekávejme, že obojí se dostavuje jaksi samo sebou, bez plánovitě organizovaného úsilí, natož aby spontánně docházelo ke vzájemnému obohacování. Nic takového. Podmínkou je záměrnost, pro niž musíme také něco účinného dělat.

V předpokládaném záměru si musím naprosto zřetelně říci, co vlastně chceme, oč usilujeme, koho potřebujeme vychovat a vzdělat, k čemu a jak. Tedy opět podložené vizionářství, přinejmenším pohled upřený vpřed, vycházející z konkretizované filozofie a metodologicky ohraničené markantními body na viditelných, a tudíž i v reálném čase dosažitelných horizontech.

Základem by se měl stát zřetelně vyjádřený a obecně všem srozumitelný ideál, který dokáže stimulovat jak vychovatele a vzdělavatele, tak i vzdělávané a vychovávané. Při troše zjednodušení si troufáme vytyčit v podobě dvou prostých hesel:

- ☐ Buď muž! (chlap, žena-ženská, voják-vojačka);
- ☐ Buď kamarád! (kamarádka).

Jak jim rozumět? Jestliže první je koncentrátem důsledné individualizace, tedy vytyčenou metou pro formativní snažení jedince, navozuje druhé ideu kolektivismu, čili skupinové soudržnosti, ve vojenských činnostech, a zvláště bojových akcích, rys naprosto nepostradatelný. Vždyť si tu mají všichni navzájem pomáhat, obětovat pro druhé. Cožpak tu neplatí příkaz: Jeden za všechny a všichni za jednoho?

Dá se očekávat, že v této lapidární podobě budou tyto výchovné ideály nejenom přijatelné a stravitelné, ale i dostatečně motivující svou jednoznačností. Domníváme se, že při vši různosti možných výkladů bude onen cílový obraz alespoň v obecných konturách shodný v představách všech, jichž se týká. Natolik totiž přirozené komunikace mezi lidmi fungují a přenášejí dosti věrně zpravodajství o tom, co si sám život už dokázal vcelku velice přesně pojmenovat.

Systémovému přístupu to ale nestačí, neboť systematika si žádá ještě mnohem více. Za její úhelny kámen jsou považovány institucionalizované formy kultivace na základě závazných intencí. Jinými slovy takové, kde normativní zadání je řízeně naplňováno v organizovaných zaměstnáních se zpětně vazebním sledováním dosažených výsledků.

U výcviku je to více méně zřejmé, alespoň pokud se předmětné stránky týče. Obslužné činnosti se rozpadají na dílčí operace, ty potom na jednotlivé úkony, které se osvojují, a posléze sladí se v žádoucí celek. Od expozice učiva se přechází k jeho repetici, fixaci a examinaci. Horší je to už s aplikací hodnot výchovného ražení neboli vštěpování a prověřování potřebných vlastností, fyzických resp., psychomotorických, ale hlavně trvalejších kvalit ryze osobnostních.

A vůbec nejobtížněji tomu bude v oblasti vědomí – u přesvědčení a postojů. Bohužel – právě tady najdeme patrně nejvíce restů a někdy i zanedbání, ač jde o sféru nadmíru významnou. Nazvěme to třeba pěstováním bojového ducha, jehož jádrem je prostý duch vojenský, jak jsme ho předznamenovali výše citovaným dvouheslím.

Příčinou asi bude falešný stud s nímž přežívá mnohá skrupule, blokuji nejen pokrývání zájmu o včasnou a zasvěcenou informovanost, ale i potřebu vycházet mu vstříc, posouvat ho dále, výše, do šířky i hloubky. Nespoléháme tu až příliš na samovolný tok blahodárných proudů výlučně pozitivním směrem? Neukolébáváme se náhodnou fikcí, že to za nás přejímají masmédiá? Ať tak či onak, nezakládá se tím oprávnění k absenci počinků, které jsou tak specifické, že nemají alternativu. Natolik jsou spojeny s nejvlastnějším určením vojenských profesionálů a jejich cílenou přípravou v rámci zvláštních služeb státu.

Všude na světě tomu tak v ozbrojených silách je. **Morálně politická složka tu má prioritu a prolíná veškerým výcvikem.** Kromě toho jsou pro ni vyčleňovány i samostatné školicí útvary s nemalou časovou dotací. Stačí nalistovat učební programy proslulé líhně důstojnické U. S. Army ve West Pointu a porovnat si, do jakých podrobností se tu v daném ohledu až jde.

Výchova není v žádném směru záležitostí přemíry slov, pokud vůbec připouštíme její možnou verbální determinaci. Vždy a všude zůstane především výslednicí podmínek, jež pro její usměrňování vytváříme. Takto zavedený režim navozuje pravidla chování, které podle nich i reguluje. Ve vojenském prostředí jsou většinou petrifikována právními i prováděcími předpisy, ale mnoho z nich je nepsaných. Často mívají ritualizovanou podobu, a vůbec tradicionalistickou setrvačnost, jindy jsou povahy jen dočasné a někde se vyskytují pouze jako ceremonie s lokalizovanou platností.

Nepovažujeme za kardinalitu odkud nápravu začít. Jen se k tomu odhodlat. Plastičnost osobnosti a flexibilita postupů zaručí, že vznikne mozaikový efekt schopný přerůst v systém, který vykoná své. Máme dost předloh i vlastních zkušeností, abychom se toho dokázali zhostit.

Předně víme, že od profesionála požadujeme, aby:

- ☐ zvládl sám sebe a ovládl techniku, k níž je přidělen či jemuž je přidělena

- ❑ zvládl druhé, pokud jsou mu dáni do podřízenosti, uměl jim velet a organizovat režim, pořádat jejich činnost
- ❑ zvládl schopnost předávat své duševní i tělesné kvality, čili umět učit a vychovávat.

Tady asi budeme vycházet z výcvikových programů a plánů, kde to najdeme většinou v až taxativních tvarech. Stačí se jimi řídit, i když bez invence to nepůjde. Jsou to všechno tak jako tak přece jenom tvořivé záležitosti, požadující od nás dosti značnou míru kreativity a iniciativy.

Jak si ale poradit s profilací mravní? Které morální kvality upřednostňovat, podle čeho je radit v postoupnost a čím jich dosahovat? Ani v tom nemusíme zůstat bezradnými. Máme co do činění s charakterotvorným procesem a o něm je známo, že má dvě stránky:

vztahovou a volní.

Ta první ukazuje zaměřenost, žádoucí hodnoty a kvality, kdežto druhá představuje míru odhodlání a sílu schopností jich dosáhnout. A zase obojí se tu prolíná, dokonce provazuje.

Budeme tedy čerpat především ze světonázorové platformy a odtud vyvozovat nároky na zaměřenost osobnosti a její životní orientace. Odtud vyplyne co sledovat, podporovat a hodnotit. Pro názornost i návod vyjímáme:

- ❑ vztahy k sobě
- ❑ vztahy k druhým
- ❑ vztahy ke skupině (jednotce)
- ❑ vztahy k armádě
- ❑ vztahy k vlasti
- ❑ vztahy ke světu a jeho společenstvím (priorizace těch, do nichž jsme začleněni)
- ❑ vztahy k lidem,
- ❑ vztahy k rodině,
- ❑ vztahy k práci (výcviku),
- ❑ vztahy k povinnostem,
- ❑ vztahy k majetku (hospodaření a šetrné zacházení s ním),
- ❑ vztahy ke zbrani a bojové technice (ovládání a exploatace).

Volní akty naproti tomu vždy začínají bojem protikladných, někdy až antagonistických motivů: mám – nemám, chci – nechci, sympatie – antipatie, říci – neříci, udělat – neudělat, zapojit se – vyhnout se, pomoci – uškodit ... Prostě ono vzletné shakespearovsko-hamletovské „být či nebýt?“. Podle toho se pak odvíjejí další kroky, kde vůle se odráží ve svých typických podstatných znacích z nichž jmenujme aspoň ukázkově: cílevědomost, soustředěnost, houževnatost, vytrvalost, trpělivost, zásadovost, ukázněnost, sebeovládání ...

Tím bychom si dovolili výběr svých představ uzavřít a skončit apelem ke zužitkování snesených podnětů při koncipování systému (sebe)výchovy vojenských profesionálů a jejich (sebe)vzdělávání, jakož i jeho průmětu do příští armádní reality.